

BRUKSANVISNING

SIT tiltakspakke

Hensikten med SIT-tiltakspakke

SIT-tiltakspakke inneholder oppgaver og aktiviteter som tar utgangspunkt i Nya Språklig Impresiv Test for barn (NyaSIT). NyaSIT er et kartleggingsverktøy for barn i aldersgruppen 3-7 år og har til hensikt å bedømme barns evne til å forstå det norske språket og norsk grammatikk. Likesom testen omfatter SIT-tiltakspakke ulike kategorier i norsk grammatikk (med unntak av regneord). Pakken inneholder oppgaver og aktiviteter for arbeid med følgende kategorier: substantiv, verb, adjektiv, adverb, pronomen, preposisjoner, konjunksjoner, setninger med flere variabler og negasjon. I arbeid med å utvide barns språkforståelse (impresivt språk) jobber en også for at barn skal produsere verbalt språk (ekspresivt språk). I aktivitetsdelen i denne tiltakspakken vil noen oppgaver innebære at barnet blir oppmuntret til å produsere verbalt språk, men det er viktig å tolke oppgavene som en oppmuntring og ikke et krav. Det må også presiseres at oppgavene innenfor substantiv har til hensikt å gi forslag til måter å bygge opp ordforråd, og at fagpersonen selv må supplere med aktuelle konkrete og bilder. Oppgavene innen resterende kategorier har vi forsøkt å lage så mange varianter av som mulig.

Hvordan bruke SIT-tiltakspakke?

SIT-tiltakspakke er ment å kunne brukes i arbeid med barn som har behov for å øve på grammatikk. Den passer godt til å brukes systematisk som tiltak dersom en er bekymret for barns utvikling av grammatikk, for eksempel dersom Nya SIT-test viser at barnet er forsinket. Tiltakene er også godt egnet til bruk som del av barnehagers allmenndagogikk og som konkret tiltak for minoritetsspråklige barn. Siden mange av oppgavene i tiltakspakken er veldig konkrete må vi presisere at innlæring av grammatikk helt klart skjer best om barnet får erfaringer fra mange arenaer i sin hverdag. Å gjøre oppgavene alene med et barn vil ikke gi muligheter til etablering og generalisering av ferdighetene. Del og fordel derfor alltid innhold, fokus og oppgaver med barnets hjem og ansatte på avdelingen i barnehagen.

Hva følger med?

Pakken inneholder totalt 122 bildekort innenfor de ulike grammatiske kategoriene.

SUBSTANTIV: 27 bildekort

VERB: 27 bildekort

ADJEKTIV/ADVERB: 25 bildekort

PRONOMEN: 20 bildekort

PREPOSISJONER: 20 bildekort

TILLEGGSKORT: 3 bildekort

Aktiviteter

Hvordan gjennomføre en økt sammen med barnet

Velg 5 bildekort fra en kategori barnet behøver å øve på. Eksempel: kategorien verb med verbildekortene - lukter, spiser, kaster, løper og hopper. Bruk de samme 5 bildekortene i aktivitetene:

- Øve
- Lytte
- Bygge setninger
- Spill
- Felles aktivitet
- Generalisering

Vi anbefaler deg å gjennomføre korte og hyppige økter sammen med barnet. Ha økter flere ganger (i hvert fall 3 ganger i løpet av en uke) før du bytter ut bildekortene.

Øve

1. Hold opp et bildekort ved siden av ditt ansikt og benevn bildet.
2. Før bildekortet mot barnet og oppmuntre barnet til å benevne.
3. Benevn i kor.
4. Legg bildekortet på bordet med bildesiden opp. Pek på bildekortet og produser en setning hvor du bruker ordet på bildekortet. Oppmuntre barnet til å gjøre det samme.
5. Gå videre til neste bildekort og gjenta prosessen beskrevet i punkt 1 til 4.

Lytte

Nå ligger alle 5 bildekortene på bordet.

1. Barnet skal her øve på å lytte. Eksempel: Si "Pek på spiser" eller "Hvor er spiser?".
2. Roter bildekortene mellom hvert spørsmål. Bildesiden er fortsatt opp.
3. Bytt rolle med barnet. Eksempel: Si "Hva skal jeg peke på?"

Bygge setninger

Bruk bildekortene fra de ulike kategoriene til å bygge setninger med. Sorter bildekortene i bunker etter kategoriene. Hver kategori har sin egen farge på baksiden. Fargene skal peke opp på bordet. Hvordan du legger opp bunkene er beskrevet under hver kategori lenger fremme i bruksanvisningen.

For å produsere en setning snur du ett og ett bildekort i riktig rekkefølge, når bildekortene er snudd, peker du på ett og ett bildekort og benevner høyt (pekelese) den tilfeldige setningen som skapes av bildekortene. Eksempel: Øver dere på adverb snur du først et substantivbildekort (marihøne) fra substantivbunken, så et verbbildekort (løper) fra verbbunken og til slutt et adverbildekort (tungt) fra adverbbunken. Setningen du skal pekelese blir da "Marihønen løper tungt". Denne aktiviteten gjør dere begge, støtt barnet nødvendig til å bygge setninger. Ved <for eksempel å pekelese setningen for barnet og så oppmuntre han/hun til å gjengi etter deg eller pekeles setningen sammen.

Spill

Memory

For å spille memory må du ta de 5 bildekortene dere øver på og kopiere de opp, klippe de ut og laminere de. Slik at det er to like bildekort av hvert bildekort. Du forbereder spillet ved å legge de 10 bildekortene utover bordet med bildesiden ned. Spillet går ut på å samle bildepar. Spillet starter ved at du snur to bildekort og sier høyt hva som er på bildekortene. Hvis bildekortene er like får du beholde paret. Hvis bildekortene er forskjellige må de legges tilbake der de lå med bildesiden ned. La barnet gjenta samme prosessen. Støtt barnet verbalt ved behov. Spillet er ferdig når alle parene er funnet.

Lotto

Bruk bildekortene du har kopiert opp til memory. Hver spiller får x antall bildekort som han/hun legger på bordet foran seg med

bildesiden opp. De tilhørende bildekortene legges med bildesiden ned på bordet. Spillet starter ved at du trekker et bildekort, viser og benevner bildet. Den som har matchende bilde foran seg får bildekortet og legger bildekortet oppå. La barnet gjenta samme prosess. Her øver dere også på turtaking. Spillet er ferdig når alle bildekortene er trekt fra bordet.

Mate figur

Lag en figur med en stor munn som er klippet ut. Figurens munn må ha en åpning som rommer bildekortenes størrelse, slik at figuren kan "spise" bildekortene. Plasser figuren og alle bildekortene med bildesiden ned rundt på bordet. Spillet starter ved at du trekker et bildekort, viser og benevner bildet og mater figuren med bildekortet. La barnet gjenta samme prosess. Spillet er ferdig når figuren har spist alle bildekortene.

Fiskespill

For å spille dette spillet trenger du binderser og en magnet-fiskestang. Fest en binderser på hvert bildekort og legg bildekortene med bildesiden ned rundt på bordet. Spillet starter ved at du bruker fiskestangen til å fiske opp et bildekort, tar bildet av kroken, viser og benevner bildet. La barnet gjenta samme prosess. Spillet er ferdig når alle bildekortene er fisket opp fra bordet.

Fortid/nåtid/fremtid

For å spille dette spillet trenger du 3 ark og en fargeblyant. På det første arket tegner du en pil som representerer fortid ←, på det andre arket tegner du en pil som representerer nåtid ↓ og på det siste arket tegner du en pil som representerer fremtid →. Legg de tre arkene med litt mellomrom ned på gulvet i rekkefølgen fortid/nåtid/fremtid.

Aktiviteten starter ved at du trekker et verbbildekort, viser og benevner bildet (husk å bruke infinitiv bøyingsform) samtidig som du viser verbet med bevegelser. Eksempel: si "å koste" og lat som at du holder en kost og koster gulvet.

1. Plasser deg foran arket i midten og bøy verbet i nåtid.
Eksempel: "jeg koster".
2. Plasser deg foran det første arket og bøy verbet i fortid.
Eksempel: "i går kostet jeg".
3. Plasser deg foran det siste arket og bøy verbet i fremtid.
Eksempel: "i morgen skal jeg koste". Dette er ment som en impressiv øvelse. Barnet kan delta med å bevege seg sammen med deg og du kan oppmuntre barnet til å benevne etter deg.

Gjett hvem!

Legg alle bildekortene i en bunke på bordet. Spillet starter ved at du trekker et bildekort, ser på bildet og beskriver det uten å vise bildet. Barnet får se på kortet når det har klart å gjette hvem. Eksempel: dere øver på kategorien pronomener og du trekker bildekortet "den" og på bildet viser det en motorsykkel. Forklar hvordan den ser ut ved å si "det er et kjøretøy med to hjul, den har et ratt som sjåføren styrer med, den kan kjøre veldig fort". Riktig

svar blir da: "den" eller "den motorsykkelen". Mestrer barnet dette kan dere bytte rolle.

Fellesaktiviteter

Fellesaktivitetene gjennomføres med en gruppe barn. Tilpass gruppens størrelse ut fra barnets utvikling/nivå slik at barnet får utbytte av fellesaktiviteten. Vi anbefaler å begynne med noen få barn (3-4) og så utvide i tråd med barnets mestring.

Tampen brenner

Hold opp et og et bildekort og benevn bildet, gjerne i kor med barna, før dere starter aktiviteten. Deretter ber du barna se bort eller snu seg, mens du gjemmer et bildekort. Når bildekortet er gjemt sier du "Klart!" og barna svarer med "Fugl, fisk eller midt i mellom?" og du svarer ut i fra høyden du gjemte bildekortet. Er det gjemt langs bakken er det "fisk", er det gjemt høyt oppe er det "fugl" og er det gjemt et sted mellom er det "midt i mellom". Deretter ber du et barn lete. Du hjelper barnet mens han/hun leter ved å si at "Det blir varmt" hvis han/hun nærmer seg eller "det blir kaldt" hvis han/hun beveger seg bort fra bildekortet. Når bildekortet er funnet benevner dere i kor og produser en setning med ordet på bildekortet. Gjenta prosessen til alle barna har fått prøvd. Mestrer barna dette kan du la flere barn lete samtidig eller la de få gjemme bildekort og guide et annet barn gjennom prosessen.

Kongen befaler

Hold opp et og et bildekort og benevn bildet, gjerne i kor med barna før dere starter aktiviteten. Start aktiviteten med at du er konge og hold bildekortene. Barna står foran deg. Trekk et av bildekortene for å finne ut hva barna skal gjøre og befal de til å gjøre dette. Eksempel: Barnet trekker bildekortet "hopper" og sier "Kongen befaler alle å hoppe". Om et barn ikke utfører kongens befaling er han/hun ute og må vente til aktiviteten starter på nytt med en ny konge.

Les billedbok

Finn en passende billedbok som gjør at du kan snakke om den kategorien dere har fokus på. Produser setninger med ordene fra bildekortene og still spørsmål som gjør at barna må finne ordene. Mestrer barna dette kan du bytte rolle med barna slik at de også får øvd seg på å stille spørsmål og produsere setninger. Forslag til andre aktiviteter: Bingo, Fargekongen, Fisken i det røde hav, Haien kommer og andre passende regelleker som gjør at barnet får øvd på bildekortene.

Generalisering

- Snakk om ordene på bildekortene rundt matbordet.
- Vis bildekortene i samling.
- Ha grammatiske kategorier som tema uke for uke.
- Gjennomfør dialogisk lesing på avdeling.
- Bruk det man jobber med aktivt i hverdagssamtaler. Eksempelvis om man har jobbet med å bøye verb så overfør

det med å benevne hva dere gjør/skal gjøre/har gjort sammen med barnet.

Kategorier

Substantiv

Substantiv er ord som betegner en person eller ting. Hvis barn strever med substantiv vil det si at de har et lavt ordforråd, eller at de strever med bøyning av substantiv. NyaSIT-testen er ikke ment å måle ordforråd. Vi ønsker likevel å gi noen forslag til måter å jobbe systematisk med ordforråd på og å bøye substantiv i entall/flertall.

Hvordan jobbe med ordforråd?

- Velg ut et tema og jobb systematisk med det, over tid og på ulike arenaer.
- Jobbe med over- og underkategorier. Eksempel: frukt - velg ut fokusord dere skal øve på. Barn behøver mange repetisjoner for å forstå og lagre nye ord i sitt leksikon.
- Vær en god språkmodell for barnet og benevne ting og mennesker i dets hverdag.

Hvordan jobbe med entall/flertall?

- Bruk konkrete. Eksempel: plukk opp en bil og benevn "bil". Plukk opp en til og benevn "to bilER". Repeter og oppfordre barnet til å benevne på samme måte.
- Bruk substantivbildekort med entall og flertall på. Eksempel: trekk opp et bildekort fra en tøypose, tell hvor mange substantiv det er på bildet og benevn med riktig bøyning "en ball" eller "to ballER" ut fra hvor mange dere har telt på bildet.

Verb

Verb er ord som betegner en hendelse. Eksempel: "Den stripete frosken spiser." I denne SIT-tiltaks pakken tar vi for oss verb i formene infinitiv (å lese), presens (jeg leser), imperativ (les!), presens perfektum (i går leste jeg) og presens futurum (i morgen skal jeg lese).

Bildekort: Koster, dusjer, gjesper, lukter, drømmer, graver, gråter, spiser, snorker, svømmer, henger, slukker, skriver, roper, slår, rører, kaster, plasker, kjøper, løper, hopper, sover, maler, peker, baker, drikker, fisker. Verbbildekortene inneholder de ulike bøyningene du trenger for å gjennomføre aktivitetene som inneholder verb.

Aktiviteter

1. Øve
2. Lytte
3. Bygge setninger: Substantiv + verb = "Trollet roper".
4. Spill: Nåtid/fortid/fremtid. Eksempel: "å rope", "jeg roper", "i går ropte jeg" og "i morgen skal jeg rope".
5. Felles aktivitet: Kongen befaler og Les billedbok med fokus på verb.
6. Generalisering

Adjektiv

Adjektiv er beskrivelsesord som betegner egenskaper ved substantiver. Eksempel: "Den høye dama" eller "den prikkete flodhesten".

Bildekort: Fulle, tomme, gamle, unge, blå, myke, harde, sinte, lette, tunge, rette, høye, korte, rolige, trege, raske, tøffe, stripete, prikkete, strenge, sure, gode, varme, kalde, flekkete.

Aktiviteter

1. Øve
2. Lytte
3. Bygge setninger: "Finn riktig pronomen" + adjektiv + substantiv = "Det harde spøkelset". Du som administrerer aktiviteten må legge til riktig pronomen ut fra hvilket substantiv som trekkes.
4. Spill: Fiskespill og Tampen brenner.
5. Felles aktivitet: Les billedbok med fokus på adjektiv.
6. Generalisering
Tips! Det finnes flere adjektivbildekort som er motsetninger.
Eksempel: "tungt" og "lett". Plukk dem ut til økten og dere får øvd på det samtidig.

Adverb

Adverb er beskrivelsesord som forteller noe om adjektiv, verb, andre adverb eller setninger. I SIT-tiltaksplan skal adverb brukes mot verb og bli plassert bak det det skal beskrive. Eksempel: "Kokken gråter tungt" eller "Frosken skriver tregt".

Bildekort: Fullt, tomt, gammelt, ungt, blått, mykt, hardt, sint, lett, tungt, rett, høyt, kort, rolig, tregt, raskt, tøft, stripete, prikkete, strengt, surt, godt, varmt, kaldt, flekkete.

Aktiviteter

1. Øve
2. Lytte
3. Bygge setninger: Substantiv + verb + adverb = "Snømannen rører surt"
4. Spill: Memory og Mate figur
5. Felles aktivitet: Les billedbok med fokus på adverb
6. Generalisering

Pronomen

Pronomen er ord som står istedenfor substantivet. Eksempel: "den danser fort" i stedet for "flodhesten danser fort".
Bildekort: Han (3), hun (4), det (3), den (4), de (4), du (1), vi (1).

Aktiviteter

1. Start økten med sangen "Du og jeg og vi to" samtidig som du peker for å understreke pronomenene.

2. Øve
3. Lytte
4. Bygge setninger: Pronomen + verb + adverb = "Det kjøper flekkete"
5. Spill: Gjett hvem!
6. Felles aktivitet: Les billedbok med fokus på pronomen
7. Generalisering

Preposisjoner

Preposisjoner er styreord som forteller hvor noe befinner seg i forhold til noe annet. Eksempel: "Klovnens danser foran krokodillen".

Bildekort: Foran, bak, i, på, under, over, ved siden av, mellom, gjennom, fra. To bildekort til hver preposisjon, men med ulikt motiv.

Aktiviteter

1. Øve
2. Lytte
3. Bygge setninger: Pronomen + verb + preposisjon + substantiv = "De sover over haien"
4. Spill: Preposisjonsspill. Legg 5 preposisjonsbildekort i en pose, 5 konkreter i en annen pose og plasser en boks eller lignende på gulvet. Trekk opp en fra hver pose og plasser konkretene slik preposisjonsbildekortet viser.
Eksempel: Du trekker opp bildekortet "bak" og konkretene løve. Benevn hendelsen ved å si "Jeg plasserer løven bak boksen" eller "Løven er bak boksen" og spør barnet "Hvor er løven?" hvis du vet at barnet mestrer dette. La barnet gjenta samme prosess og støtt verbalt ved behov.
5. Felles aktivitet: Samme aktivitet som beskrevet i punkt 4., men la barna være konkretene. Kongen befaler og Les billedbok med fokus på preposisjoner.
6. Generalisering

Konjunksjoner

Konjunksjoner er bindeord som fletter sammen to setninger. Eksempel: "Hun løper og han hopper" eller "Svanen eller froskene gjesper".

Bildekort: Og/men/for/eller/ikke/ingen/som. To bildekort med et rødt kryss på, kalt X-bildekort i teksten.

Aktiviteter

- Øve: Benevn bindeordene "og", "men", "for" og "eller" mens X-bildekortet ligger foran dere på bordet. Støtt gjerne med håndtegn (se tegnordbok.no).
- Lytte: Legg 4 substantivbildekort, 4 verbbildekort og 1 X-bildekort med bildesiden opp på bordet. Be barnet peke på flere bildekort etter hverandre. Her øker du vanskelighetsgraden på lytteaktiviteten ved å produsere setninger med konjunksjoner. Eksempel: "Pek på klovn og svanen" eller "Pek på kloven løper, men svanen drømmer".
- Bygge setninger:
Substantiv + X-bildekort + substantiv = "Kokken og marihønen".
Substantiv + verb + X-bildekort + substantiv + verb = "Heksen maler, men svanen hopper".
Substantiv + verb + X-bildekort + substantiv + verb = "Uglen plasker for bruden sover".
Substantiv + X-bildekort + substantiv + verb = "Mannen eller sjørøveren spiser".
- Felles aktivitet: Les billedbok med fokus på konjunksjoner.
- Generalisering

Flere variabler

Lange setninger har ofte flere variabler av informasjon. Eksempel: "Prinsen min er en høy mann, som jobber som klovn og liker å drømme om skip". Denne setningen har tre variabler og for å forstå hele setningen stilles det krav til vår minnefunksjon.

Bildekort: Når mannen ser gjennom kameraet ser han. Et bildekort, kalt "Når mannen..." i teksten.

Aktiviteter

- Lytte: Legg 2 adjektivbildekort, 2 substantivbildekort, 2 verbbildekort, "Når mannen..." og 1 X-bildekort med bildesiden opp på bordet. Be barnet peke på flere kort etter hverandre. Her øker du vanskelighetsgraden på lytteaktiviteten ved å produsere setninger med flere variabler. Eksempel: Pek på "Når mannen ser gjennom kameraet ser han den høye damen som sover".
- Bygge setninger: "Når mannen..." + "finn riktig pronomen" + adjektiv + substantiv + X-bildekort + verb = "Når mannen ser gjennom kameraet ser han den flekkete dromedaren som snorker".

- Felles aktiviteter: Les billedbok og lek Kongen befaler med fokus på flere variabler. Eksempel: "Kongen befaler at alle skal hoppe og deretter danse".
- Generalisering

Negasjon

En negasjon er et ord med nektelsesfunksjon. Eksempel: "Ikke hopp på skipet". Forståelse av setninger med negasjon er forventet sent i språkutviklingen (ved cirka 5 år). I denne SIT-tiltaksplanen tar vi for oss de to vanligste negasjonene i det norske språk: "ikke" og "ingen".

Bildekort: og/men/for/eller/ikke/ingen. To bildekort med et rødt kryss på, kalt X-bildekort i teksten.

Aktiviteter

- Øve: Benevn og forklar negasjonene "ikke" og "ingen" samtidig som X-bildekortet ligger på bordet.
- Lytte: Legg 2 verbbildekort, 2 preposisjonbildekort, 2 substantivbildekort og 1 X-bildekort med bildesiden opp på bordet. Her øker du vanskelighetsgraden på lytteøvelsen ved å produsere setninger med negasjoner som barnet skal peke på.
- Bygge setninger: X-bildekort + verb + preposisjon + substantiv = "Ikke grav over kelneren" eller "Ingen graver over kelneren".
- Felles aktivitet: Les billedbok og Kongen befaler med fokus på negasjoner. Eksempel: "Kongen befaler at alle som ikke har blå bukse skal hoppe" eller "Kongen befaler at ingen skal stå".
- Generalisering